

Byvandring i Tranekær – fra Kirken til Slottet

Nyrop-hus

Slotsgade 15-21. "Øvrighedshusene" opført 1915-19 efter tegning af Martin Nyrop (1849-1921). Bygget til Tranekærs politimester, sognefogeden, en ansat på godskontoret mv. Nyrop kom til Langeland o. 1880, hvor han skulle nyindrette Broløkke i det indre. 1891 blev han bedt om at lave et projekt med port og gæstefløj som et middelalderligt slot ved opkørslen til Tranekær. Siden bad Excellencen, gamle grev Christian Ahlefeldt-Laurvig, Nyrop om en del opgaver, bl.a. en gravhøj for Ahlefeldterne (1908) og for Teatergreven blev han bedt om at tegne en udvidelse af realskolen. Kun en sten for Genforeningen 1920 i skoven øst for slotsparken blev til noget.

Tranekær Kirke. Middelalderlig kirke; blev ombygget af "Generalen", grev Fredrik Ahlefeldt-Laurvig (ejer af Tranekær 1791-1832) i 1804 i en slags romersk stil (formentlig Generalens egen tegning), men ombygget i gotisk stil af Tranekærs mest brugte arkitekt, August Klein (1839-1909). Klein arbejdede for Tranekær fra 1860'erne til 1890'erne og opførte her bl.a. hønsehuset, "ildebrandshusene", godskontoret, Læseforeningen mm. samt ombyggede "Herskabsstalden". I 1872 udvidede han Broløkkens hovedbygning og byggede ny avlsgård, og desuden har han bl.a. tegnet Fårevejle og Frederiksberg.

Slotsgade 10. Omkring og øst for kirken lå den oprindelige Tranekær landsby, som i løbet af 17- og 1800-tallet blev slugt af Tranekær og blev en del af godsbyen. Den oprindelige præstegård lå ved kirken, men da den brændte i 1875, blev en ny opført på den anden side af vejen. En ny præstebolig blev opført ved siden af i 1952; senere blev den gamle præstegård ombygget til "Sundgården" i 1970'erne. *Den store brand* opstod i den gamle præstegård; ni huse og fere udhuse brændte. Trods forsikring var branden en katastrofe og der blev indsamlet over 2500 rigsdaler på Langeland til de brandlidte familier.

August Klein hus

Ildebrandshusene opført i 1875 og de følgende år efter tegning af August Klein (typehuse, tegninger mærket A, B og C osv.). Klein fortsatte med at bygge i den karakteristiske blanding af schweizerstil og nygotik op i 1880'erne. Efter branden blev næsten alle bygninger opført i grundmur; et enkelt nyt dog i bindingsværk (*Slotsgade 48*).

Slotsgade 14. Bygget som villa af godsforvalter og arkitekt Frits Carl Andreas Bang (1858-1948) til sig selv. Bang overtog byggeriet på Tranekær efter 1900 og anlagde bl.a. et cementstøberi til at lave mursten til byggeri på godset (jfr. Pæregård). Arbejdede sammen med Nyrop i 1915-19 og byggede selv en række små landarbejderhuse.

Slotsgade 29. Her lå godsmejeriet, oprettet 1898 efter at privat mejeri havde fungeret i 4 år. Ny bygning bygget af Bang 1921, nedrevet 1982 og nyt hus opført.

Tranekær Skole

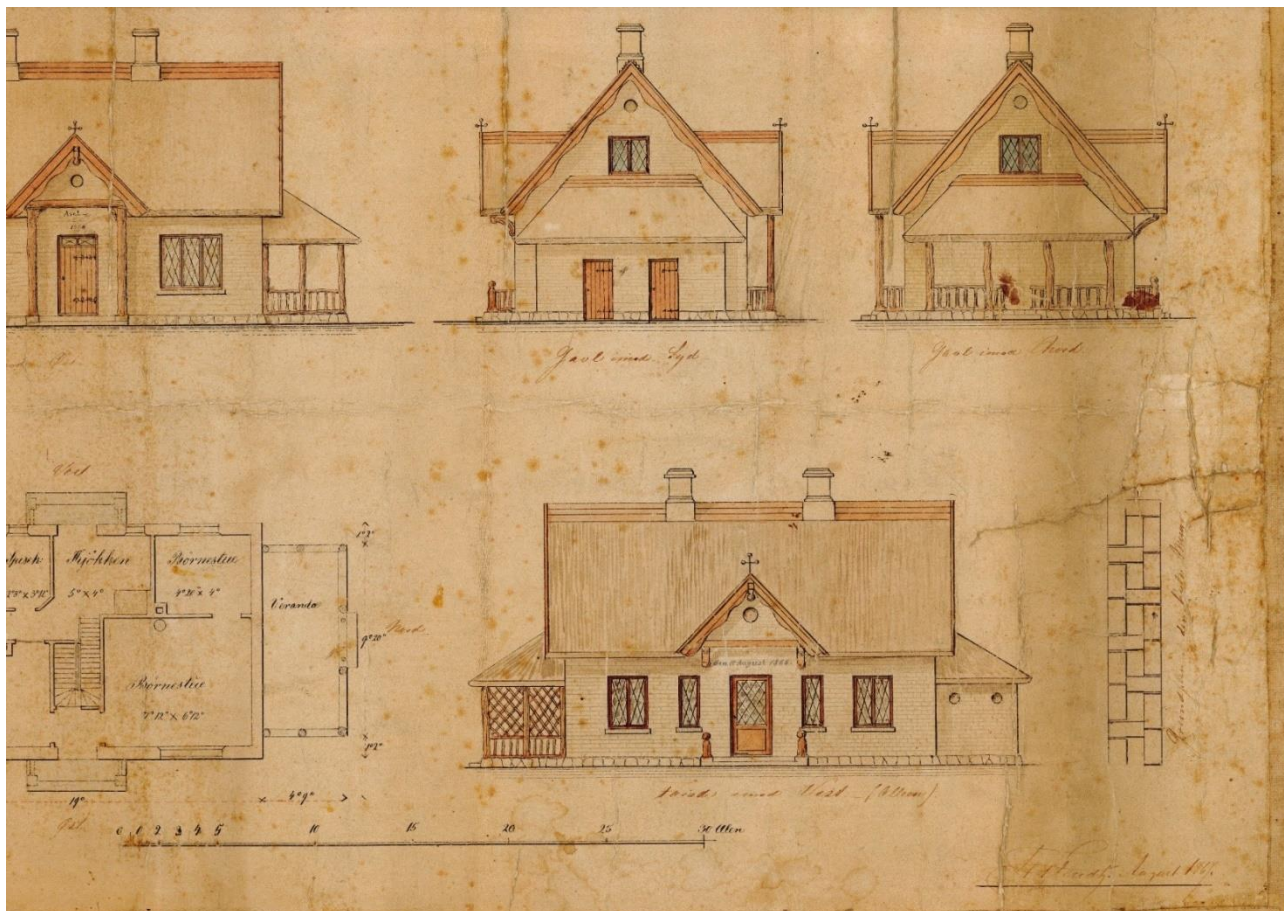
Slotsgade 20. Tranekær gamle skole, opført 1800 af Generalen med Anders Kirkerup (1749-1810) som arkitekt. Generalen var en rigtig oplysningsmand og sørgede både for læge, skole og seminarium for godsets folk. Anførte som patriot også Langelands forsvar i Englænderkrigene. Tranekær Skole blev i 1952 udbygget som centralskole, men lukkede i 1962. derefter kommunekontor for Tranekær Kommune; i dag i privateje med uvis fremtid.

Slotsgade 32. Opført som Tranekær Brugsforening 1890.

Slotsgade 34. Det ny Jægerhus, opført af Klein 1895.

Slotsgade 45. Opført som ny skovridergård i 1906 (den gamle lå i Ravnebjerg); her residerede den navnkundige skovrider Fløytrup. Fra 1931 lægebolig, nu privateje. Arkitekt: godsforvalter Bang.

Alléen anlagt af Frederik Ahlefeldt i 173, pga. en koppeepidemi, hvor greven ønskede at kunne køre uden om godsbyen – men han faldt i snak med en dreng, som viste sig at have koppe, og kort efter døde greven.

Arkitekttegning af "Asylet"

Åsøvej 2. Asylet, opført 1868 efter tegning af havearkitekt Henry August Flindt (1822-1901). Flindt var en af Danmarks kendteste havearkitekter (bl.a. Botanisk Have i København) og omskabte Tranekær slotspark i 1856-57 med lysthus og bro. "Asylet" er i en schweizerstil, som Flindt havde mødt i bl.a. De engelske slotsparker. De fligede vindsceder er inspireret af den oprindelige byggeskik i Emmental i Schweiz. Asylet var i funktion til 1953.

Åsøvej 4. Det tidligere jægerhus, opført i ren schweizerstil, formentlig af August Klein.

Slotsgade 65, tidligere lægebolig fra o. 1850, senere bolig for digteren Frank Jæger (1954-1970)

Slotsgade 50-52. Læseforeningen, opført 1885-86 af August Klein. Fra 1896 Realskole, drevet af godset; hertil blev der i 1900 bygget en gymnastiksal, i dag Tranekær Beboerhus. I 1921 lukkede "Teatergreven" realskolen, efter at Nyrop først havde leveret en flot tegning til en stor udvidelse.

Slotsgade 40, opført som posthus o. 1860, posthus til 1955. Relief af Thorvaldsen over hoveddøren, jfr. gartnerboligen ved slottet.

Slotsgade 46, "Hassenkams Hus", tegnet af Martin Nyrop i 1920, men meget ombygget (originaltegning på Kunstakademiet)

Slotsgade 54: Hjørnehus med butikker, opført 1918 efter tegning af godsforvalter Bang.

Slotsgade 56. Dyr lægebolig, opført 1918 efter tegning af Bang.

Slotsgade 58. Her boede oboist Wagner, "Lille Wagner", en af de mange musikanter, som "Generalen" hentede til Tranekær o. 1800 med Phantys tyske musikerkorps. Der var et levende musikliv ved Tranekær, i lighed med det, som Generalen havde oplevet og været en del af, da han var ved landgreve Carl af Hessens hof i Slesvig by. Senere boede her skovrider Kruhøffer, som satte skik på Tranekærs skove sammen med to andre tyske forstfolk, hvor de plantede, indhegnede, anlagde stendiger og grøfter mv. Godsbyens beboere kom fra mange steder i ind-og udland. Et multikulturelt samfund – i stærk modsætning til de omgivende landsbyers mere bofaste befolkning.

Slotsgade 67, tidligere bolig for malerfamilien Feldt; navnet antyder adelig herkomst.

Slotsgade 73-77, "Goltermannhuset", bygget o. 1809. Her boede sadelmagerfamilien Goltermann og instrumentmager Weesch.

Musikanthuset

Slotsgade 68-72, Musikanthusene, hvor Phantys øvrige musikere blev indkvarteret. Husene blev bygget af materialer fra en række huse ved Lundsgård ved Kerteminde, hvor Generalens moder, Elisabeth født Juel, var født.

Slotsgade 87, Pottemagerhuset, og Slotsgade 87, Taffeldækkerens hus, en del af "Generalens" godsby.

Gæstgivergården. Opført 1803; stalden dog nybygget i 1860'erne. En gæstgivergård hørte med til livet i en godsby, hvor der ustandseligt kom gæster udefra.

Sukkerfabrikken. Bygget 1804, gesimser ligesom den gamle skole. Godset havde o. 1800 en murer, Henrik Berggreen, som var Kirkerups mand på stedet. 1811 udvidet til sukkerfabrik pga. fastlandsspærringen, senere blev der indrettet brændevinsbrænderi.

Godskontoret. Opført 1890 efter tegning af August Klein.

"Lygten"

"Lygten", mansardtagshus med rokoko-detaller. Fungerede i mange år som godsets gæstehus. Formentlig opført sammen med teaterbygningen og den første herskabsstald o. 1760; brynene over kvistene i familie med buer over vinduer i en række huse Augustenborg.

Herskabsstalden opført o. 1760 som en del af en ny *cour d'honneur* neden for slottet, muligvis efter idé fra Gottfried Rosenberg, som planlagde en stor men aldrig gennemført ombygning af slottet o. 1765. Stalden og teaterbygningen overfor er muligvis, sammen med Lygten, bygget af arkitekten Georg Diedrich Tschierske – en arkitekt og havekunstner fra Pløn, som kom til Danmark i 1750'erne, hvor han bl.a. byggede udlængerne til Valdemar Slot samt den nye hovedbygning med have på Broløkke i 1758. Stalden blev ombygget 1800 af Generalen med Anders Kirkerup som arkitekt, bl.a. med trekantgavl over midten og buefrontoner over sidefløjenes gavle – et motiv, som Generalen kan have taget med fra Carl af Hessens gods Louisenlund ved Slesvig. Igen i 1885 blev *Herskabsstalden* ombygget af August Klein; nu blev den cementpudset, fik store vinduer med nye indfatninger samt et pragtfuldt interiør til hestene.

"Teaterbygningen"

Teaterbygningen, formentlig ret uændret siden 1760-65. Har været stald og lade, men aldrig indrettet til teater. Teaterforestillingerne ved Tranekær blev udført af tilrejsende skuespillere fra Slesvig-Holsten, organiseret af teatermanden Tilly.

Tranekær Slot. Danmarks ældste bevarede privatbygning; dele af nordfløjen er fra 1200-tallet; vestfløjen fra 13-1400-tallet. Oprindeligt et firefløjet anlæg, men øst- og sydfløjene forsvandt i 16-1700-tallet. En gang

mellem 1765 og 1785 forenklet og harmoniseret med grå puds og store palævinduer. 1859-65 blev slottet så gjort ere "historisk" med tårn og kamtakker i nygotisk stil, tegnet af arkitekten N. S. Nebelong (1806-1871), som bl.a. er kendt for den radikale ombygning af Viborg Domkirke. Nebelong havde i 1836 været konduktør hos arkitekten Hetsch på Steensgård, som blev Danmarks første herregård i historicistisk stil. På Tranekær havde Nebelong så en konduktør, Julius Tholle, som kom til at bygge flere ting på Langeland, bl.a. Nedergård og Charlottenlund.